

**ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА
ОБРАЗУ ПОЛОВЦЯ-КУМАНА
В УГОРСЬКИХ НАРАТИВАХ XI–XIII ст.
ТА РУСЬКИХ ЛІТОПИСАХ**

Ірина Тимар

здобувач кафедри всесвітньої історії,
Прикарпатський національний
університет імені В. Стефаніка,
itymarka@mail.ru

На основі аналізу руських літописів та угорських джерел північних комітатів (сучасна Словаччина) XI–XIII ст. здійснено спробу охарактеризувати образ кумана-половця, визначено спільні та відмінні риси життя та діяльності номадів. Компаративний метод дозволить краще усвідомити місце та роль степовиків в історії країн Центрально-Східної Європи.

Ключові слова: кумани-половці, легенда, джерело, порівняння, інтерпретація.

В історичній науці, традиційно говорячи про номадизм доби пізнього Середньовіччя в розвитку країн Центрально-Східної Європи, головно наголошують на приході монголо-татар і змінах, які вони принесли з собою. Поряд з тим недостатньо уваги приділяється куманам-половцям, які відіграли виняткову роль, зокрема у формуванні Другого Болгарського царства (наприкінці XII — на початку XIII ст.) та брали активну участь у міжкнязівських війн на Русі в другій половині XI–XIII ст., протистояннях аристократії і королівського двору в Угорському Королівстві середини XIII ст., зрештою і в монгольсько-руських контактах.

«Свої» і «чужі» кумани. Найпомітніший слід номади залишили в історії Русі та Угорського королівства, де, зазвичай сприймалися чужим язичницьким народом, якого, не залежно від характеру їхніх дій (мирних чи ворожих) однозначно тлумачили як «інакших», «чужих», «дивних». В угорських джерелах після другого нападу татар (1285 р.) щодо них, імовірно, застосовувалося поняття «*neugeri*» — «люди неугорської раси». Згідно припущень словацького дослідника Мілоша Марека, так нотували представників кумансько-татарських нобелів, яких король Володислав IV (1272–1290 рр.) оселив на території Спішу (Словаччина) задля посилення тут своїх позицій¹. Нерідко це відбувалося силою. За словами автора, 1289 р. король разом з «неуграми» розграбував костел св. Мартина².

¹ Miloš M. Neugeri na Spiši. Viplienenie Spišskej Kapituly Kumánmi kral'a Ladislava IV / M. Miloš. // Studia Archaeologica Slovaca Medievialia. — № 5. - 2006. — S.60.

² *Ibidem.* — С.62.

Літописанню також відомі розмежування типу «ми-ви», «наше-ваше», «земля руська»³, «їхня земля»⁴, «Половецька земля»⁵ чи «Половецьке поле»⁶ тощо. На думку Сергія Якушенкова, прийняття князем Володимиром Святославовичем християнства прискорило процес формування образу «чужого» на Русі, в результаті чого кочові народи остаточно перетворилися на «поганих», а образи деяких представників половецької знаті обросли фантастичними деталями, нагадуючи надприродних істот⁷. Так, волинське літописання, близьке до союзних номадам князів Романовичів, половців називає «иноплемєньникъ»⁸, тобто «люди інакшого походження». Поділ на «наших» і «їхніх» залежав від характеру зв'язків з руськими володарями. Хан Котян — тесть Мстислава Мстиславовича чи половці, які брали участь у битві на р. Калка проти татар, до прикладу, не вважалися «іноплеменниками», «поганами», «чужинцями».

Характерним є приклад Ігоря Святославовича з Новгород-Сіверського, оспіваного в «Слові о полку Ігоревім». Хоча у творі йдеться про його боротьбу з кочівниками, втім зв'язки з тими часом вважалися ближчими, ніж з деякими руськими князями. Його внук Ізяслав за кровними зв'язками скоріше доводився половцем, ніж русичем, оскільки й Ігор вважався на половину куманом, а сина свідомо оженив з донькою Котяна. Відтак, на $\frac{3}{4}$ в Ізяслава текла половецька кров⁹.

На думку доктора філологічних наук Федора Успенського, руські династії в своїй матримоніальній стратегії яскраво виокремлювали половців з усіх інших сусідніх кочових народів. В ранньому літописанні не знаходимо згадок, щоб князь одружився з жінкою, взятою з печенігів, торків чи берендеїв. Немає подібних свідчень і щодо чорних клобуків, котрі протягом XII ст. служили опорою і підтримкою для ряду київських князів¹⁰. Тобто кумани-половці сприймалися ментально як чужинці з абсолютно інакшою культурою, однак, при цьому, зав'язувалися тісні зв'язки з ними. Кочівники мали важливе місце в історії обидвох держав, але дистанція щодо них та відокремлення від себе все одно зберігалася.

Демонізація номадів. «Інакшість» половців, а також їхнє язичництво та войовничість спричинили деяку їх демонізацію християнськими авторами. Напади кочівників трактувалися апокаліптично. Зокрема, сутички Святополка Київського з половцями біля Торчеська 1093 р. автор тлумачив як кару Божу за

³ *Ипатьевская летопись*, [в:] *Полное Собрание Русских Летописей*, Т. 2, Санкт-Петербург 1908, стб. 210, 717, 740–741.

⁴ *Там само*. — стб. 716.

⁵ *Там само*. — стб. 740–741, 753.

⁶ *Там само*. — стб. 742.

⁷ *Якушенков С.Н.* Образ чужого: от деконструкции к конструкции / С.Н. Якушенков // Каспийский регион: политика, экономика, культура. — 2012. — № 3. — С. 247.

⁸ *Ипатьевская летопись*, Т. 2, Санкт-Петербург 1908, стб. 210, 717, 740–741.

⁹ *Якушенков С.Н.* Образ чужого: от деконструкции к конструкции / С.Н. Якушенков // Каспийский регион: политика, экономика, культура. — 2012. — № 3. — С. 247.

¹⁰ *Литвина А.Ф., Успенский Ф.Б.* Русские имена половецких князей: Междинастические контакты сквозь призму антропоники / Отв.ред. Ю. В. Кагарлицкий / А.Ф. Литвина, Ф.Б. Успенский. — М.: ПОЛИМЕДИЯ, 2013. — С. 23.

«злі діла»¹¹. Часто наратори покликалися на біблійні сюжети: «оупространиса право и достоино тако да накажемса і тако собъ вѣруимемъ. кажеми есмы подобаше бо намъ в руцѣ преданъмъ быти ѣзъку странъну и незаконъну и лукавнейшу паче всеа земля»¹².

Говорячи про демонізацію куманів в угорській спадщині, не можна оминати увагою таке ілюстративне джерело до історії середньовічних комітатів Північної Угорщини як група настінних монументальних малюнків, присвячених діяльності Володислава I (1077–1095 рр.) — так званий «Володиславський цикл» («*Legenda sancti Ladislai regis*») або «Володиславська легенда». На території сучасного Спішу нараховується близько 15 зображень, датованих XIV ст., що «розповідають легенду» про боротьбу короля з куманом. Як зазначив Річард Марсіна, ці фрески, за задумом автора, символізують бій добра зі злом¹³, носять чітко виражений ідеологічний підтекст. Яскравим прикладом служить фреска у Великій Ломніці (село в Пряшівському краю, в північно-східній Словаччині), де протиставляється богоподібний образ католицького володаря номадові-язичникові зі спотвореним обличчям, з рота якого виходить його чорна душа [рис. 1].

Однак «Володиславський цикл» носить не лише релігійний, а й політичний характер доби правління в країні династії Анжу. Імовірно саме Карл I Роберт (1308–1342 рр.) ініціював створення фресок з метою здобуття авторитету і довіри місцевої знаті, вшанування найвідоміших представників Арпадів. Втім відомі й інші оцінки. Зокрема, за словами мистецтвознавця Івана Герата, образ боротьби Володислава I з куманами — це реакція угорців на посилення впливу половців в королівстві наприкінці XIII ст.¹⁴. Цілком можливо, як зазначав Мілан Тогнер, в XIV ст. спішські малюнки виконувалися з метою підкреслення консолідації земель під владою нової династії¹⁵.

Демонізований в Угорщині Котян певною мірою схожий з літописним образом войовничого хана Боняка, який у сучасників справляв особливе враження чогось жадливого і водночас загадкового. Лаврентіївський літопис під 1096 р. красномовно передає переполох печерських ченців при появі під стінами Києва цього половецького володаря¹⁶. Деякі легенди про «шалудивого» кумана проіс-

¹¹ *Ипатьевская летопись*, Т. 2, Санкт-Петербург 1908, стб. 210,717, 740–741. 213. «за оумноженъе незаконни наши^х се на ны Бѣ^х пусти поганые^х не милуе^х и^х но насъ казна да быхом са востагнули ѿ злыхъ дѣлъ симъ казнить ны нахоженъемъ поганыхъ»

¹² Там само. — стб. 214.

¹³ *Marsina R. Legendy stredovekého Slovenska. Ideály stredovekého človeka očami cirkevných spisovateľov* / R. Marsina. — Nitra, 1997. — С. 18.

¹⁴ *Great I. Svätí bojovníci v stredoveku. Úvahy o obrazových legendách sv. Ladislava na Slovensku* / I. Gerat. — Bratislava, 2011. — С. 97.

¹⁵ *Togner M. Monumentálna nástenná maľba na Spiši 1300–1350* / M. Togner // *ARS*, 1992. — С. 108.

¹⁶ *Лаврентьевская летопись* [в:] *Полное Собрание Русских Летописей*, Т. 1. — Л., 1926–28. — стб. 232; «Приде второе Бонякъ безбожнѣи шелудивыи втаи хъщникъ г Къеву внезапно и мало в градъ не въѣхаша Половци и зажгоша болонье вколо града и възвратишася в манастирь и въжгоша Стефановъ манастирь и деревнѣ и Германъи и придоша в манастирь Печерскѣи намъ суци^м по кѣльемъ почивающи^м по заоутрени и кликнуша вколо манастира и поставиша стага два пре^враты манастирьскѣи намъ же бѣжашѣ^м задомъ манастира а другимъ възбѣгши^м на полати безбожнѣи же снѣове Измаилеви высѣкоша врата манастирю и поидоша по кельемъ высѣкающе

нували до кінця XIX ст. В одних його представлено страшним монстром-людоджером великого зросту, з гіпертрофованими печінкою та легенями за спиною, які видно за версту¹⁷, в інших — з величезними повіками¹⁸. Відрубана голова хана, коли котиться по землі, за легендами, знищує все живе на своєму шляху¹⁹. Одна з галицьких билин розповідає, що після його вбивства відрубана голова покотилася далеко за поле, аж за Тисменицю, тому і назвали те поле «Погоною»²⁰ (до речі, в угорських настінних малюнках на Спішу також відоме зображення обезголовленого кумана [рис. 2], а в одній із хронік розповідається, ніби угорці «[...] ударами мечів розтинали їхні [куманські. — І. Т.] начисто виголені голови, які виглядали як недозрілі гарбузи»²¹). За словами С. Якушенкова, семантичне розчленування Боняка стало результатом конструювання «іншого», потенційно небезпечного і жахливого, незрозумілого загалом. Тіло хана від завданих ран деформується чи й зовсім зникає, але великі очі надалі наводять страх²². Руський епос чітко підтверджує зв'язок половецького хана з потойбічними силами: *«поганий Боняк, ворожбит татарин»*, який *«не аби з ким знається»*²³. Літопис також подає історію про вовче виття Боняка²⁴.

Характерно, але щодо жінок-половчанок застосовувалися аналогічні негативні конотації. На основі згадок хронік про князівських і королівських дружин половецького походження, імовірно, сучасники сприймали їх чаклунками, котрі негативно впливали на володаря. Відома історія долі половчанки Насті Чагр, спаленої галичанами на вогні (як відьму), а її коханця-князя Ярослава Осмомисла *«водили до хреста»*²⁵, щоб *«по правді»* жив з княгинею Ольгою. Також угорський король Володислав був у відносинах з куманками Едуа, Кідуа, Купчеч, Мандула через що *«[...] їхня любов повністю зіпсувала його серце, а барони і шляхтичі його зненавиділи»*²⁶. Папський легат Філіп, котрий виступив проти куманського способу життя в Угорщині, однією з вимог до короля висунув

двери и износаху аще что вбрѣтаху в кельи посемь вѣжгоша домъ сѣѣѣ Влѣщѣ нашеѣ Бѣѣ и придоша к цркви и зажгоша двери еже къ оугу оустроению и вторыѣѣ же к сѣверу [и] влѣше в притворъ оу гроба Ѡевдосьева емлюще иконы зажигаху двери и оукаряху Бѣѣ и законъ нашъ»

¹⁷ Жданов И. Русский былевой эпос / И. Жданов. — СПб., 1895. — С. 449.

¹⁸ Там само. — С. 452.

¹⁹ Плетнева С.А. Половцы / Отв. ред. Б. А. Рыбаков / Плетнев С.А. — М.: Наука, 1990. — С. 45.

²⁰ Жданов И. Русский былевой эпос / И. Жданов. — СПб., 1895. — С. 444.

²¹ Sopko J. Kroniky stredovekého Slovenska. Stredoveké Slovensko očami kráľovských a mestských kronikárov / J. Sopko. — Vydavateľstvo: Rak, 1995. — С. 39. *«údermi mečov roztinali ich čerstvo oholené hlavy, ktoré vyzerali ako málo dozreté tekvice»*

²² Якушенков С.Н., Якушенкова О.С. Чужое тело сквозь призму встречи цивилизаций или личико Гюльчатай / С.Н. Якушенков, О.С. Якушенкова // Каспийский регион: политика, экономика, культура. — 2010. — №4. — С. 116.

²³ Жданов И. Русский былевой эпос / И. Жданов. — СПб., 1895 — С. 451.

²⁴ Ипатьевская летопись, Т. 2, Санкт-Петербург 1908, стб. 270.

²⁵ Ипатьевская летопись, Т. 2, Санкт-Петербург 1908, стб. 564. *«водивше ко крѣту»*

²⁶ Legenda sancti Ladislai regis in: *Scriptores rerum Hungaricarum tempore ducum regumque stirpis Arpadianae gestarum*, vol. 1. Ed.: Emericus Szentpetery. Budapest: Academia Litter, 1937, p. 473. *«sed spreto thoro coniugali filiabus adhesit Cumanorum, Eduam, Cyduam, Cupchech et Mandulam vocatas ac alias quamplures in concubinas habebat, quarum amore cor eius est merito depravatum et a suis baronibus et regni nobilibus odio habebatur»*

вимогу не любити поганських жінок і одружуватися з угорками²⁷. Цікаво, що угорські хроністи, описуючи матір-куманку Володислава IV, свідомо «недолюблювали» її²⁸.

Сприйняття номадів в Королівстві Угорщина ніколи не вважалося позитивним, однак в джерелах XIII ст. градус негативу досяг піку. Кумани стали винуватцями всіх негараздів в країні. За часів Бели IV (1235–1270 рр.) ті одержали більше прав, ніж угорці, про що останні Арпадам неодноразово скаржилися. Зокрема кумана могли вільно потрапити на прийом до короля, тоді як інші мусіли чекати тижнями²⁹. Рогерій у «Жалібній пісні» серед причин ненависті до короля Бели цю вважав однією з ключових³⁰. Привілеї куман спричинили до масового укладення з ними шлюбів, почали одягатися на східний манер, вчити мову, вдаючи з себе: «Замість того, щоб ті приймали наші звичаї, вони освоювали звичаї куманські»³¹ (характерне зображення короля Володислава IV в половецькому одязі [рис. 3]. У листі до римського папи 1254 р. Бела IV вказував про даремність прийняття на своїх землях куманів, через яких королівство стало поганським³². Однак, М. Марек справедливо називав і інші негаразди другої половини XIII ст.³³, докладно описані в «Композиції угорських хронік» XIV ст.: внутрішні чвари, занепад міст і сіл, на загал неспокійне життя населення³⁴. За другого приходу татар на Угорщину в першій половині 80-х рр. XIII ст. народ говорив: «Нехай воює тоді сам король, чого нам привів куманів!», «Смерть Котянові! Він причина наших бід!»³⁵. Антикуманська реакція ледь не призвела до організації папою Гонорієм IV хрестового походу проти «поганського короля» Володислава IV³⁶. Імовірно, причиною демонізації перш за все була їхня слава завойовників і мародерів, а також їхнє язичництво.

Християнізація куманів-половців. Намір угорців і русі повернути «поганих» кочівників у християнство був цілком закономірним. Не випадково в усній літературі популяризувалися легенди і перекази про факти хрещення, які нерідко не відповідали дійсності, бо номади не часто піддавалися зміні вірувань. Половці погоджувалися на такий крок лише в крайньому випадку. Наприклад, 1223 р. в літописі знаходимо свідчення про хрещення половецького хана Басти, якого автор навіть назвав «великим» — «великѣи кнѣзь Половецкѣи крѣтиса Басты»³⁷. За дозвіл розселення в Угорщині Христову віру в 1239 р. прийняв

²⁷ *Ibidem.* — S. 473.

²⁸ *Macartney C. A. Hungary from ninth century origins to the 1956 uprising.* — Aldine Transaction a division of transaction publishers New Brunwick (U.S.A.) and London (U.K.), 2009. — C. 35.

²⁹ *Dejiny Královstva Uhorského / Sostavil: V. Sasinek. Díel I.* — V.B.Bystrici, 1869. — C. 168.

³⁰ *Marsina R., Marek M. Tatársky vpád / R. Marsina, M. Marek.* — Veda, Pramene, 2008. — C. 68.

³¹ *Dejiny Královstva Uhorského / Sostavil: V. Sasinek. Díel I.* — V.B. Bystrici, 1869. — C. 169.

³² *Marek M. Cudzie etniká na stredovekom Slovensku / M. Marek.* — Matica Slovenska, 2006. — C. 332.

³³ *Ibidem.* — S. 332.

³⁴ *Sopko J. Kroniky stredovekého Slovenska. Stredoveké Slovensko očami kráľovských a mestských kronikárov / J. Sopko.* — Vydavateľstvo: Rak, 1995. — C. 62.

³⁵ *Dejiny Královstva Uhorského / Sostavil: V. Sasinek. Díel I.* — V.B.Bystrici, 1869. — C. 179.

³⁶ *Gerat I. Sváti bojovníci v stredoveku. Úvahy o obrazových legendách sv. Ladislava na Slovensku / I. Gerat.* — Bratislava, 2011. — C. 97.

³⁷ *Ипатьевская летопись, Т. 2, Санкт-Петербург 1908, стб. 741.*

також хан Котян. Обидва випадки сталися напередодні безпосередньої загрози від татар та на тлі тісних стосунків з руськими князями, зокрема, Мстиславом Мстиславовичем та Данилом Романовичем³⁸.

Одна з легенд розповідає про навернення куманського поганина в результаті дивовижного виздоровлення після молитви його сліпого на одне око коня³⁹. Подібний мотив охрещення через «диво» знаходимо у Києво-Печерському Патерику. У розповіді про ченця Никона, котрий завдяки своїй вірі витерпів тортури номадів і зумів вибратися з їхнього полону, зазначається, що половець, який тримав у неволі монаха, побачивши його живим «[...] крестися и бысть мних, и с родом своим, и ту животъ свой скончаша в покааніи, работаше плъгннику своему, суть положени въ своем притворъ»⁴⁰. Наведений епізод історики приймали в різний спосіб, на загал, відзначаючи не пересічність події. Зокрема Олександр Осіян на сторінках «Патерика» знайшов також опис вилікування полоненим Никоном тяжко хворого половця⁴¹. Навернення ж, описане вище, на думку, Ф. Успенського, тлумачилося винятково як чудо, яке під силу лише Богові⁴².

Спроби християнізувати половців занотовані й у угорських джерелах де зазначається, що король Людовік (1326–1382 рр.): «[...] постарався аби й куманський люд, відданий татарським набожеським обрядам, навернувся до католицької віри»⁴³. Хоч ті й охрестилися, на їхні звичаї, як зауважив автор, це не вплинуло⁴⁴. На загал, за словами В. Половця, вшанування християнства не суперечило політеїстичній язичницькій релігії номадів. Навпаки, звернення до християнського Бога, за їхніми уявленнями, гарантувало ще одного покровителя⁴⁵. Таке поєднання залишалося притаманним половцям на Русі і в Угорщині.

Як підсумок зазначимо, що основним чинником формування образу половця-кумана — дикого, демонічного, чужого беззаперечно був вплив церкви. Віддані християнству автори хронік протиставляють куманів собі як інакших, дивних і незвичних, тобто «неправильних». Вживання термінів типу «їхня-наша земля» чи красномовне «неугери» свідчать про те, що автори свідомо і спеціально роблять розмежування. В руських літописах такі характеристики є різноманітнішими і зустрічаються частіше, ніж в угорських. Це можемо пояснити різницею

³⁸ Литвина А.Ф., Успенский Ф.Б. Русские имена половецких князей: Междинастические контакты сквозь призму антропонимики / Отв.ред. Ю.В. Кагарлицкий / А.Ф. Литвина, Ф.Б. Успенский. — М.: ПОЛИМЕДИЯ, 2013. — С. 44–45.

³⁹ Marsina R. Legendy stredovekého Slovenska. Ideály stredovekého človeka očami cirkevných spisovateľov / R. Marsina. — Nitra, 1997. — С. 295.

⁴⁰ Києво-Печерський Патерик: (вступ, текст, примітки) / Д. Абрамович. — К., 1930. — С. 109.

⁴¹ Осіян О. Поширення християнства серед половців в XI–XIII ст. / О. Осіян // Київська старовина. — 2005. — №1. — С. 5.

⁴² Литвина А.Ф., Успенский Ф.Б. Русские имена половецких князей: Междинастические контакты сквозь призму антропонимики / Отв.ред. Ю. В. Кагарлицкий / А. Ф. Литвина, Ф. Б. Успенский. — М.: ПОЛИМЕДИЯ, 2013. — С. 50.

⁴³ Sopko J. Kroniky stredovekého Slovenska. Stredoveké Slovensko očami kráľovských a mestských kronikárov / J. Sopko. — Vydavateľstvo: Rak, 1995. — С. 97.

⁴⁴ Там само. — С. 314.

⁴⁵ Половец В. Половці і релігія / В. Половец // Сіверянський літопис. — 2010. — №2–3. — С. 22.

контактів з номадами в цих країнах: оскільки на Русі склалися відносини з кількома ордами-сусідами, то і характеризували їх більше за географічним принципом («Половецька земля» — «Руська земля», «наше» — «ваше»), а в Королівстві «неугери» — місцеві жителі, але неугорського походження (тобто інакші).

Як в руських, так і в угорських джерелах язичників куманів-половців називають «поганими», «варварами» (*barbarus*), котрі наводять оціпеніння на сучасників. Саме тому в письмових, усних та ілюстративних джерелах їх демонізують. Причинами цьому були страх і ненависть до степовиків, котрі до того ще й були язичниками. В обох державах були подібні риси вульгаризації: язичник — отже зв'язаний з нечистими істотами, котрі надають йому силу і жорстокість, а звідси впливає потреба хрестити його.

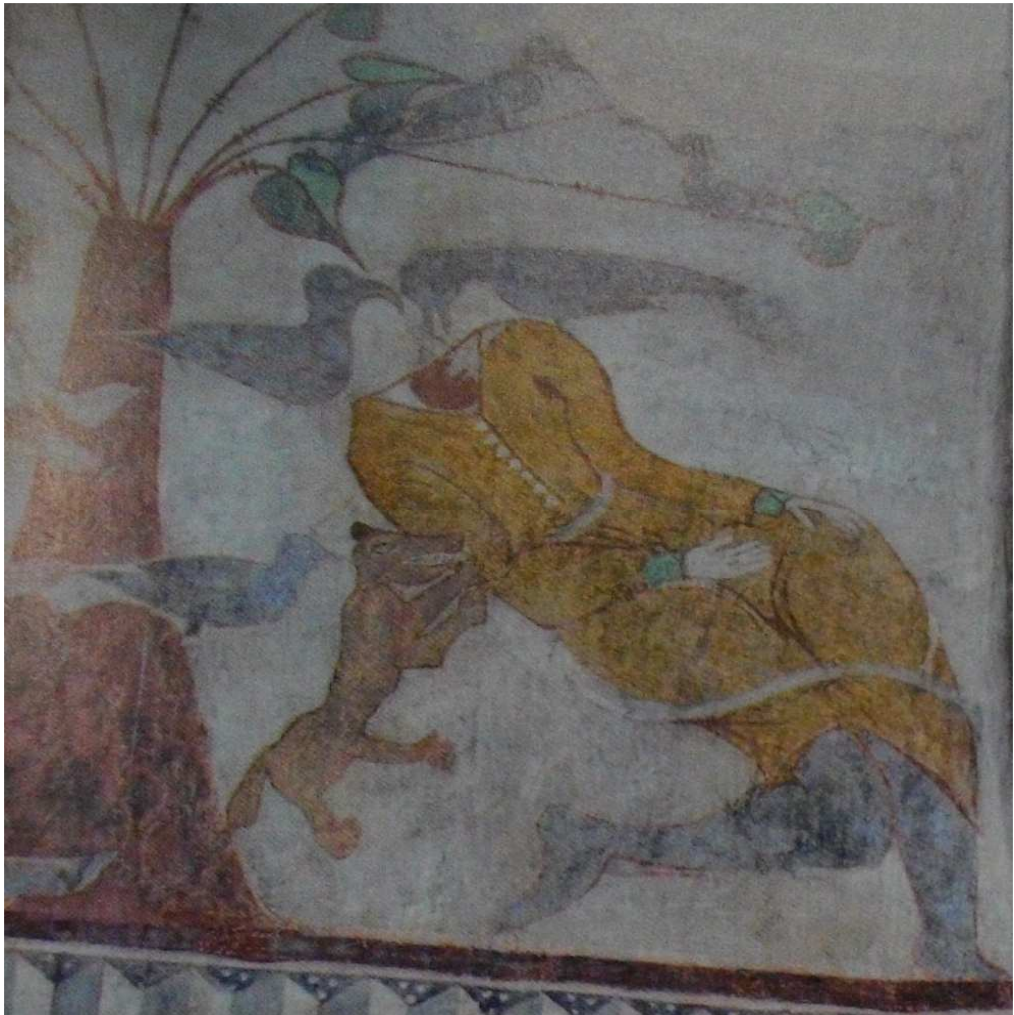
Спроби християнізувати половців здійснювалися для того, щоб таким чином «приборкати» степовиків, змусити їх підкоритися і стати мирними жителями (в Угорському Королівстві) чи сусідами (на Русі). Прийняли б номади хрещення — одразу б пропала проблема їх загрози, і більше того — з'явилася б гарантія надійної військової підтримки. Оскільки кумани не спішили прийняти хрест, тому в джерелах з'являються історії про dokonані факти хрещення степовиків, що могло служити пропагандою. «Чутки» про хрещення половців мали переконати в «єдиноправильності» і «святості» християнської віри, яку номади приймали через явні приклади «дива».

Рис. 1.

Джерело: Great I. Pictorial Cycles of St. Ladislav — some problems of interpretation / I. Gerat // Slovakia and Croatia: Historical Parallels and Connections (until 1780) / edited by Veronika Kucharska, Stanislava Kuzmova, Adam Mesiarkin. — S. 296.

Рис. 2.

Джерело: Great I. Pictorial Cycles of St. Ladislav — some problems of interpretation / I. Gerat // Slovakia and Croatia: Historical Parallels and Connections (until 1780) / edited by Veronika Kucharska, Stanislava Kuzmova, Adam Mesiarkin. — S. 299, 302.

Рис. 3.

Джерело: Spiesz A. Bratislava v stredoveku / A. Spiesz. — Bratislava. 2008. — S. 39.

**СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА ОБРАЗА ПОЛОВЦА-КУМАНА
В ВЕНГЕРСКИХ НАРАТИВАХ XI–XIII вв. И РУСКИХ ЛЕТОПИСЯХ**

Ирина Тымар

*соискатель на кафедре всемирной истории,
Прикарпатский национальный
университет имени В. Стефаника,
itymarka@mail.ru*

На основании анализа русских летописей и венгерских источников северных комитатов (современная Словакия) XI–XIII вв. предпринята попытка дать характеристику образу кумана-половца, определены общие и отличительные черты жизни и деятельности номадов. Компаративный метод позволит лучше осознать место и роль степняков в истории Центрально-Восточной Европы.

Ключевые слова: куманы-половцы, легенда, источник, сравнение, интерпретация.

**COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF IMAGE POLOVTCI-CUMANS
IN HUNGARIAN NARRATIVES XI–XIII CENTURIES IN CHRONICLES OF RUS**

Iryna Tymar

*PhD student,
Department of World History,
Prikarpatian national university
named after Vasyl Stephanik,
itymarka@mail.ru*

Based on the analysis of Rus chronicles and Hungarian sources northern counties (modern Slovakia) XI–XIII centuries we attempted to characterize the image of Cumana-Polovtci, identified common and distinctive features of life and activities of nomads. Comparative method could help to understand nomad's place and role in the history of the Central and Eastern Europe.

Keywords: Cumans-Polovtci, legend, source, comparison, interpretation.